

KALIX KOMMUN

Riktlinjer gällande handläggning våld i nära relationer Socialförvaltningen, Kalix kommun

2023-05-03

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Fastställd/Upprättad	Reviderad	Beslutsinstans
Styrande dokument	Riktlinjer	2023-05-25 § 98 Dnr 2023-00129 70		Socialnämnden

Innehåll

1	Inledning	4
2	Kommunens utgångspunkter	4
3	Grundläggande bestämmelser	5
4	Riktlinjernas syfte och innehåll	5
5	Socialtjänstens mål	5
6	Tillämning av riktinjer	6
7	Definition av våld i nära relation	6
8	Allmänt om arbetet med hedersvåld	7
9	Målgrupper	8
9.1	Identifiering	8
9.2	Bemötande	9
9.3	Barn som bevittnar våld	9
10	Beskrivning av arbetets gång	10
10.1	Aktualisering	10
10.2	Tre generella samtal	11
10.3	Utredning, bedömning och information	12
10.4	Riskbedömning	13
10.5	Våldsutövaren	15
10.6	Tolk	16
11	Samverkan och ansvarsfördelning	16
11.1	Våldsteamet	16
11.2	Intern samverkan	17
11.3	Hantering av skyddade personuppgifter	17
12	Insatser	19
12.1	Råd och stöd	19
12.2	Allmänt om bostad	19
12.2.1	Stöd angående boende	20
12.2.2	Tillfälligt boende	20
12.2.3	Placering på skyddat boende	20
12.3	Ekonomiskt bistånd	20
12.4	Principer för handläggning	21
12.5	Återvända till våldsutövaren	22

12.6	Avsluta ett våldsärende	22
12.7	Brottsoffer	23
13	Samarbete med externa aktörer	23
13.1	Polis och rättsligt stöd	23
13.2	Skatteverket	23
13.3	Sjukvård	24
13.4	Kronofogdemyndigheten	24
13.5	Samhället och frivilligorganisationer	24
Bilaga 1	25
Bilaga 2	30
Bilaga 3	32
Källhänvisning	33

1 Inledning

Handläggningen av ärenden ska följa för verksamheten gällande lagstiftning, rättspraxis, tillämpliga föreskrifter och allmänna råd från Socialstyrelsen, socialförvaltningens riktlinjer samt de avtal, överenskommelser och rutiner som finns för verksamheten. Beviljade insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453, SoL) ska vara förebyggande och främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden för personer utsatta för våld i nära relation.

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv (4 kap. 1 § SoL).

Begreppet livsföring i övrigt rymmer alla de olika behov av stöd som personer utsatta för våld kan ha för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. En individuell bedömning av behovet av insatser måste göras i varje enskilt fall. Dessa riktlinjer syftar till att bidra till rättssäkerhet och tydlighet vid handläggningen av ärenden som rör personer utsatta för våld.

Riktlinjerna syftar även till att bidra till ökad tydlighet i organisationen och skapa förutsättningar för ett gott samarbete och en god samverkan samt därmed även en god kvalitet. Riktlinjerna är vägledande för kommunens socialsekreterare som handlägger ärenden gällande personer utsatta för våld och innehåller anpassningar till den lokala kontexten i enlighet med gällande lagstiftning.

Kommunen har det yttersta ansvaret för att personer utsatta för våld får den hjälp och den vård som de behöver. Kommunens yttersta ansvar omfattar däremot inte de insatser som ligger inom andra huvudmäns ansvarsområden. I Kalix kommun ansvarar socialnämnden för uppgifter enligt bl.a. socialtjänstlagen (SoL), lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

2 Kommunens utgångspunkter

Beslutade insatser ska överensstämma med de mål och grundläggande värderingar som gäller för kommunen. Oavsett lagstiftning gäller följande principer:

- alla människors lika värde,
- integritet och självbestämmande,
- tillgänglighet,

- delaktighet samt
- kontinuitet och helhetssyn.

3 Grundläggande bestämmelser

Socialnämndens insatser ska utformas och genomföras tillsammans med enskilda (3 kap. 5 § SoL). Det är därför viktigt att den enskilde ges möjlighet till delaktighet vid handläggningen. Viktigt att ha med barnperspektivet i handläggningen av ärendet.

4 Riktlinjernas syfte och innehåll

Dessa riktlinjer omfattar skyldigheter att utreda enskildas behov samt att fatta beslut i sådana ärenden. All verksamhet från socialtjänsten i Kalix kommun ska vila på de grundläggande bestämmelserna i gällande lagstiftning och i FN:s barnrättskonvention. Ett syfte med riktlinjerna är att ge enskilda, förtroendevalda och socialsekreterare en översikt över den lagstiftning som gäller kommunens socialtjänst som riktar sig mot personer utsatta för våld.

Ett annat syfte med riktlinjerna är ge vägledning för myndighetsutövning i ärenden gällande personer utsatta för våld och bidra till enhetlighet i socialtjänstens bedömning gällande dessa personers behov av stöd. Riktlinjerna syftar även till att säkerställa rättssäkerhet och lika behandling när det gäller utredning, bedömning samt tillgång till befintliga insatser. Riktlinjerna utgör enbart en rekommendation, i varje enskilt fall ska alltid en individuell bedömning göras. Dokumentet innehåller avsnitt om utredning och biståndsbedömning, dokumentation och uppföljning, anvisningar för handläggning av insatser i öppenvård, placeringar samt yttranden till andra myndigheter. Därutöver betonas olika målgruppers behov av särskilda insatser samt olika huvudmäns ansvar.

5 Socialtjänstens mål

Enligt 1 kap. 1 § SoL ska samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund främja människornas:

- ekonomiska och sociala trygghet
- jämlikhet i levnadsvillkor
- aktivt deltagande i samhällslivet

Socialtjänsten ska under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupperns egna resurser. Verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.

6 Tillämning av riktlinjer

Dessa riktlinjer är en grund för socialförvaltningens arbete med våld och riktar sig till främst till medarbetare hos individ och familjeomsorgen i Kalix kommun som berörs av arbetet. Riktlinjerna är utformade utifrån Socialstyrelsens riktlinjer, aktuell lagstiftning samt verksamhetens egna rutiner. Riktlinjerna är bland annat utformade med stöd av Socialstyrelsens handbok Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer, som knyter an till Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (HSLF-FS 2022:39) om våld i nära relationer.

För att medarbetare ska veta hur våldsärenden ska handläggas i praktiken finns det upparbetade rutiner för våld i nära relation vilket det ibland hänvisas till i dessa riktlinjer. Rutinerna syftar till att beskriva *hur* man ska jobba i ett våldsärende och förtydliga socialarbetarens arbete på ett rättssäkert sätt. Rutiner i kombination med dessa riktlinjer som mer beskriver *vad* organisationen ska göra blir en god grund att stå på för ett mer rättssäkert arbete med våldsutsatta och våldsutövaren.

7 Definition av våld i nära relation

Det finns ett flertal olika definitioner av våld. En vanlig definition är Per Isdals, förklaring av våld:

“Våld är varje handling riktad mot en annan person, som genom att denna handling skadar, smärtar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från att göra något den vill.”

En annan enkel definition som blivit allt vanligare inom socialt arbete är *“att dominera en annan persons egen vilja är våld”*

För att räknas som våld i nära relation är grundtesen att våldet ska riktas från och till en närstående person, röra sig mellan personer som känner, har, eller haft en relation med varandra. Våld i nära relationer kan ta sig många olika uttryck och utgör ofta ett mönster av handlingar. Det kan röra sig om allt från handlingar som inte definieras som brott till grovt fysiskt våld.

De vanligaste uppdelningarna av våld är:

fysiskt våld, psykiskt våld, sexuellt våld, digitalt våld, materiellt våld, ekonomiskt våld, socialt våld, försummelse och latent våld. Det finns även andra benämningar och indelningar men ovanstående våldsgroperingar är de vanligaste. Socialnämnden ska ta hänsyn till och beakta alla varianter av våld som är betydelse för den enskilda.

Våld i nära relation är en egen del inom området *“våld”* som ligger under socialtjänstens arbetsområde. Utifrån området *“våld”* är uppdelningen: *våld i nära relation, hedersrelaterat våld, prostitution och människohandel.* Dessa riktlinjer berör främst *“våld i nära relation”*.

8 Allmänt om arbetet med hedersvåld

a) Socialnämndens ansvar

Kommunen har enligt 2 kap. 1 § socialtjänstlagen (SoL) 2001:453 det yttersta ansvaret för att de som bor och vistas i kommunen får det stöd och hjälp som de behöver. Socialtjänstens verksamhet ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet (1 kap. 1 § SoL). Socialstyrelsen menar att det är viktigt att stödet i ärenden som rör våld riktas till att frigöra och utveckla personens egna resurser samt att stödet måste bygga på respekt för personens rätt till självbestämmanderätt och integritet.

Av 3 kap. 1 § SoL framgår det att kommunerna ska svara för omsorg och service, upplysningar, råd, stöd och vård, ekonomisk hjälp och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det. Som kommunal service kan insatser från kommunen vara allmänt inriktade och generellt utformade enligt 3 kap. 1 och 6 §§ SoL.

Om den våldsutsatta har barn är det viktigt att vara uppmärksam på anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § SoL. Anmälan görs till mottagningen på barn och unga. Mottagningen gör en förhandsbedömning för att fastställa om en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL ska inledas.

I Socialtjänstlagen 5 kap. 11 § SoL nämns särskilt kvinnor som har utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående. Med närstående menas att kvinnan har eller har haft en nära relation med förövaren, exempelvis en make, sambo, pojk- eller flickvän, syskon, barn eller barnbarn.

Sedan den 1 augusti 2021 säger socialtjänstlagen även att socialnämnden ska verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende enligt 5 kap. 11 a § SoL. (*Se vidare 6.5*)

Alla medarbetare möter människor i sitt arbete där relationsvåld kan föreligga. Det är av vikt att tänka könsneutralt, åldersneutralt och fritt från förutfattade meningar kring vem och hur våld förekommer. Våld i nära relation innebär inte alltid våld i en "partnerrelation" utan kan förekomma i alla nära relationsbildningar, exempelvis syskon emellan, förälder, barn, släktingar. Detsamma gäller prostitution som kan gälla kvinnor likväl som män och även hedersvåld är könsneutralt även om det är vanligaste bland flickor/kvinnor. Det är viktigt att lotsa personen vidare till den hjälp och det stöd som finns att tillgå.

8.2. När personal inom individ och familjeomsorgen observerar utsatthet för våld hos klienter:

Oavsett vilket område en medarbetare inom individ och familjeomsorgen jobbar med kan hen uppmärksamma eller få indikationer om att det kan

förekomma våld. En kontakt ska då tas med våldsteamet för vidare samråd och eventuell orosanmälan. Att använda individ och familjeomsorgens *aktörsmöten* är också ett bra alternativ. Se rutin *"hur våld i nära relation ska uppmärksammas"*.

9 Målgrupper

Det är vanligast att identifiera fyra huvudmålgrupper som socialtjänsten möter inom området "våld", d.v.s. våldsutsatt, våldsutövare, anhöriga samt barn och ungdomar som upplever/upplevt våld. I socialtjänstens arbete är det viktigt att alla inblandade kan få råd, stöd och hjälp utifrån sina individuella behov.

9.1 Identifiering

Det kan vara svårt att upptäcka och identifiera att en person är utsatt för våld i nära relation. Våldet är ofta dolt och förekommer på många olika sätt. Det finns ingen tydlig mall för vem som är drabbad eller hur våldet visar sig. Många personer som är utsatta för våld av närstående eller utsätter närstående för våld söker av olika skäl inte själva hjälp för våldet. Kontakten med socialtjänsten kan föranledas av andra orsaker än relationsvåld.

Våld i nära relation kan upplevas som svårt, smärtsamt eller skamligt att prata om både för den som är utsatt av våldet samt för den som utsätter. I vissa fall kan den som är utsatt eller den som har ett våldsbeteende förneka att det förekommer våld, även för sig själv. Dessa personer kan vara ambivalenta för att berätta till följd av rädsla för de konsekvenser det kan medföra. Det kan även vara så att man inte riktigt vet vad som betraktas som våld.

När det finns barn kan deras vårdnadshavare vara oroliga för att barnen ska bli omhändertagna om socialtjänsten får vetskap om våldet. Det är därför viktigt att vara uppmärksam på signaler och tecken på våldsutsatthet. Att vilja se, vilja veta och att våga fråga är grundläggande förutsättningar för att kunna identifiera och hjälpa en person i svåra situationer. Det handlar om att lyssna och kunna ta emot den våldsutsattas berättelse. Genom att fråga signalerar verksamheten också att våld i nära relationer inte är acceptabelt. Se rutin *"att fråga om våld"*

Ibland är våldsutsattheten mer uppenbar. Exempel på detta kan vara då andra myndigheter som då exempelvis polisen anmäler till socialtjänsten om att det finns barn i en familj där en person har utsatts för våld. *För indikationer på våld se bilaga 1.*

För ytterligare information, se Socialstyrelsens publikation *"Att vilja se, vilja veta och att våga fråga – vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet"*.

9.2 Bemötande

Enligt Socialtjänstlagen ska socialtjänstens verksamhet bygga på respekt för människans självbestämmande och integritet. I ärenden som handlar om våld i nära relationer är det viktigt att stödet inriktas att utveckla och frigöra egna resurser samt att det bygger på respekt för den enskildes egna val.

En våldsutsatt person kan vara i en mycket utsatt situation. Oron för sin egen och sina barns säkerhet samt en rädsla för att inte bli trodd kan vara påtaglig. Personens självkänsla och tilltro till sin egen förmåga kan vara påverkad, arbetsförmågan kan bli begränsad och ekonomin kan vara komplicerad. Den våldsutsatta kan vara traumatiserad med olika typer av symtom och krisreaktioner.

För att förstå våld i nära relation är det betydande att ha ett helhetsperspektiv där psykologiska, sociala och strukturella teorier kombineras. Att utgå från att den ena livssituationen aldrig är den andra lik och att det inte alls behöver följa tidigare mönster är en bra utgångspunkt. Av vikt är även ett professionellt bemötande som ska finnas i kontakten med personer som är berörd av våld. Ett professionellt bemötande kännetecknas av respekt, ödmjukhet samt att kunna skapa och upprätthålla en förtroendefull relation i förhållande till socialnämndens skyldigheter, riktlinjer och lagar. Vid våld i nära relation är det av vikt att förstå en komplex situation, kunna bemöta en person i kris, hantera dennes motstridiga intressen, konflikter och samtidigt inte skuldbelägga. Att gå varligt fram och inte ha för bråttom för att börja jobba lösningsfokuserat är andra framgångsrika förhållningssätt.

9.3 Barn som bevittnar våld

En vanlig benämning i olika texter är att "barn bevittnat våld". Att barn bevittnat våld kan vara helt rätt formulering utifrån situationens sammanhang. Det är dock viktigt att uppmärksamma att barn *aldrig* kan bevittna våld i sitt eget hem, från sin egen familj och i sitt eget liv. Barn *upplever* våldet med allt vad det innebär. Att Socialtjänsten pratar med barn och vårdnadshavare där ordvalet bevittnat förekommer blir fel och ska undvikas. Att säga bevittnat våld är att förmildra våldshändelsen och förringa barnets upplevelse som ofta kan vara traumatiskt. Ett barn kan endast bevittna en händelse som sker av icke närstående då en distans förekommer vilket aldrig sker inom nära relationer. Barn kan bevittna exempelvis en bilolycka eller brand som sker på avstånd. Barn som har vuxit upp med våld har inte bevittnat sin barndom utan upplevt våldet.

10 Beskrivning av arbetets gång

10.1 Aktualisering

En aktualisering kan komma till på tre olika sätt, antingen genom en anmälan, ansökan eller förfrågan/rådgivning. Oavsett orsak och ankomstsätt görs alltid en aktualisering i datasystemet.

Det är i första hand handläggare från våldsteamet som ska ta emot och göra aktualiseringar för våldsärenden på vuxna. Det kan dock uppstå andra situationer då andra inom socialtjänsten ska göra aktualiseringar, exempelvis under beredskapstid. Gäller det vårdnadshavare som är utsatt eller utsätter någon för våld är det i första hand mottagningen på barn och unga som gör aktualiseringen.

Anmälan:

En anmälan som inkommer till socialtjänsten kan vara anonym eller namngiven. Den kan inkomma från privatperson eller någon yrkesverksam. Det är att föredra namngivna anmälningar men det är dock vanligt att personer vill vara anonyma när det gäller orosanmälningar i våldsärenden. Det är viktigt att försöka få in så mycket information som möjligt från personen som gör en orosanmälan då det kan ha stor betydelse för erbjudandet om framtida hjälpinsatser.

Det är extra viktigt att fråga anmälaren om hen vet vilka kontakter som går att ta med den anmälan gäller för att inte riskera negativ påverkan. Om det framkommer till våldsutövaren att socialtjänsten fått in en orosanmälan kan det riskera att den våldsutsatta utsätts för ytterligare våld. Det är inte säkert att det går att ringa till den aktualiseringen gäller då våldsutövaren kan vara närvarande vid samtalet. Försiktighet ska även tas vid alla kontakter innan det framkommit *hur* socialtjänsten kan kommunicera med den våldsutsatta. Att skicka brev hem med uppgifter om att det inkommit en orosanmälan ska endast göras om det går att säkerställa att endast mottagaren läser posten. Alla kontaktvägar, exempelvis telefonsamtal, sms, mail och fysiska träffar bör ske med försiktighet och planering.

När socialtjänsten är säker på att det går att prata säkert och ostört förmedlas informationen till den våldsutsatta om att en orosanmälan har inkommit, och stöd och hjälp erbjuds. Det är viktigt det finns tid för att prata en stund och att vara lyhörd för vad personen har att säga. *Se övriga riktlinjer i Bilaga 2, samtal med våldsutsatta.*

Om den anmälan gäller vill ta emot stöd och hjälp inleds utredning direkt, *se punkt 6.3.*

Om den anmälan gäller inte vill ta emot stöd och hjälp avslutas aktualiseringen och läggs till kronpärmerna. Det är dock viktigt att uppge

kontaktuppgifter och påtala möjligheterna att det går att ta kontakt i efterhand ifall situationen förändras och önskemål om stöd och hjälp uppstår i framtiden. Att neka stöd och hjälp är vanligt.

Det går aldrig att inleda en utredning om den enskilde inte har gjort en ansökan. D.v.s. en anmälan på en våldsutsatt eller våldsutövare får aldrig leda vidare till ett ärende om den enskilde inte själv vill ha stöd och hjälp vilket i så fall alltid räknas som en ansökan.

Ansökan måste komma från den enskilde själv och kan inte vidareförmedlas genom exempelvis en anhörig.

När det gäller att förmedla att det har inkommit en orosanmälan till våldsutövaren är det viktigt att socialtjänsten tänker på när och hur informationen delges, ifall det kan innebära risk för våld mot den våldsutsatta. Våldsutövaren ska på samma sätt som den våldsutsatta erbjudas stöd och hjälp från våldsteamet. Det är även viktigt att socialtjänsten utgår från att det från början bara är en orosanmälan och att det inte alls behöver betyda att våld har förekommit så personen i fråga inte blir oskyldigt anklagad.

Ansökan:

Om en konkret ansökan sker av den som är utsatt för våld eller utövar våld själv så görs en aktualisering och utredning inleds omgående, samma dag som ansökan inkommer. En aktualisering som gäller ansökan om fortsatt stöd och hjälp ska inte ligga öppen utan direkt gå vidare och bli ett ärende i systemet.

Förfrågan/rådgivning:

Socialnämnden ska vara behjälplig för rådgivning kring utsatthet för våld. Både privatpersoner, myndigheter och yrkesfolk kan vända sig till socialnämnden för rådgivning i olika frågor gällande våld. Vid konsultation görs en aktualisering som heter förfrågan/rådgivning i datasystemet. Socialtjänsten i Kalix har en mottagning för frågor kring våld. Mottagningen är kopplad till Våldsteamet, kontaktuppgifter finns på kommunens hemsida. Vid akuta situationer går det oftast att få kontakt med våldsteamet utöver de anvisade telefontiderna.

10.2 Tre generella samtal

Alla som är berörda har möjlighet att få tre generella samtal utan att bli ett ärende. Det vanligaste och mest rekommenderade arbetssättet är att personens behov av stöttning räknas som en ansökan, en utredning öppnas och hjälpinsatser kommer omgående igång i samband med att ärendet öppnas. Ibland kan det dock vara så att personen i fråga inte vill att det ska registreras någonstans men ändå få ett visst stöd, och då kan tre generella samtal ges. Vid sådana tillfällen sker ingen dokumentation utan möten och samtal sker utan att det blir ett ärende hos socialtjänsten.

10.3 Utredning, bedömning och information

Enligt 11 kap. 1 § Socialtjänstlagen ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning när en ansökan inkommit. För kontakt med utomstående krävs samtycke från den enskilde.

Våldsteamet arbetar med relationsvåld där utredning tillsammans med stöd och hjälp vanligtvis går parallellt med varandra för att bli så smidigt som möjligt för klienten. Olika bedömningsinstrument kan ingå i kontakten med klienten för att få så säker kartläggning som möjligt. Ett vanligt bedömningsinstrument är FREDA som ger en generell vägledning för våld i nära relationer. Bedömningsinstrumentet PATRIARK används ofta vid hedersrelaterat våld och bedömningsinstrument SAM bedömer risker vid stalkning. Bedömningsinstrumenten är inte bara till för att socialtjänsten ska få en så tydlig bild som möjligt av våldssituationen utan även en hjälp för klienten. Kartläggningen kan bland annat medvetandegöra, varna, motivera, stärka och skapa förståelse för klienten som socialtjänsten hjälper till att förmedla.

Våldsteamet ska ha spetskompetens för att jobba med våldsärenden där hjälpinsatserna som ska kombineras med utredningen/kartläggningen kan variera för behov av kompetens.

Ett våldsärende kan ha stödinsatser under utredningstiden utan att ha ett specifikt beslut på insats. Om hjälpen ska fortsätta efter 4 månader när den formella utredningstiden ska ta slut måste ett nytt beslut fattas i datasystemet. Det vanligaste beslutet/insatsen är "fortsatt stöd av socialsekreterare", men kan även övergå till öppenvården. Steget vidare från utredningstiden är av stor spännvidd där allt från avslut av ärendet till traumabearbetning kan förekomma.

Nedanstående punkter som är viktiga att ta upp i den nyetablerade kontakten med klienten:

- Riskbedömning, digniteten av våld som kan uppstå och vad det kan innebära.
- Identifiering och bedömning av det stöd som den våldsutsatta kan behöva.
- Uppmana, motivera och hjälpa den våldsutsatta att uppsöka sjukvård för att få en läkarundersökning när det finns behov. Läkarundersökningen är viktig för personens hälsa, men även för ett eventuellt rättsintyg (d.v.s. dokumentation av skador) som kan styrka den våldsutsattas berättelse vid en polisanmälan.
- Uppmana, motivera och hjälpa den våldsutsatta att göra en polisanmälan om en sådan inte redan är gjord. Även att stå fast vid anmälan och inte ta tillbaka den.

- Eventuellt behövs ett samarbete med polisens säkerhetsgrupp som även kan bistå med sin säkerhetsbedömning
- Om det finns barn ska kontakt tas med mottagningen för barn och unga om oro framkommer. Inget samtycke krävs. En anmälan görs alltid till barn och unga enligt 14 kap. 1 § SoL då det finns oro för att barn/ungdomar far illa. Samarbete och gemensam planering upprättas i dessa fall med mottagningen.
- Ge den våldsutsatta informationen om anmälningsplikt avseende barn.
- Kartläggning av den våldsutsattas sociala nätverk görs samtidigt som boendesituationen uppmärksammas. Vilket stöd finns att tillgå i den akuta fasen, ex boende, barnpassning, transporter etc.
- Om den våldsutsatta är i behov av extra skydd och stöd kan hen få hjälp med boende. Detta ska utredas, bedömas och beslutas av Vårdsteamet. Se separat rutin "*placering av våldsärende*" samt rutin "*risk och farlighetsbedömning*".
- Undersök om den våldsutsatta har pengar till mat och det nödvändigaste. Om hen saknar ekonomiska medel och möjlighet att förfoga över dessa för att kunna tillförsäkras en skälig levnadsnivå kan ekonomiskt bistånd beviljas. Se rutin "*bevilja insats i ett våldsärende*"

10.4 Riskbedömning

En person som länge har levt med våld kan ha svårt att uppfatta hur allvarlig situationen är. En riskbedömning ska alltid göras av handläggarna från vårdsteamet. Den som är våldsutsatt känner oftast våldsutövaren väl och den våldsutsattas bedömning av våldsutövarens farlighet är ofta realistisk eller i underkant.

Utifrån vad som framkommer vid riskbedömningen kan det finnas behov av förslag till omedelbara skydds- och stödåtgärder. Se separat rutin "*risk och farlighetsbedömning*" samt "*placering av våldsärende*".

Vid upprättande av riskbedömning

Utgå gärna från en strukturerad riskbedömningsmodell, exempelvis FREDA, PATRIARK, SAM. Glöm inte att se ärendet unikt och komplettera med olika frågor för att få en så säker kartläggning som möjligt. Träffa och prata med den våldsutsatta, ställ frågor, lyssna och skriv sedan ner allt i dokumentation. Det finns ingen direkt mall för hur samtalet ska sammanställas. Det kan vara skillnad om det är en ny akut situation eller

om det är uppföljning i ett redan pågående ärende. Se separat rutin "risk och farlighetsbedömning".

Nedanstående är förslag på frågor som kan användas vid en riskbedömning.

- Hur ska en säker fortsatt kontakt ske med den våldsutsatta? Kodsystém?
- Finns det risk för att vara avlyssnad? Kameror, GPS funktioner, appar, byta telefon?
- Vilka olika sorters våld har den våldsutsatta varit utsatt för? Hot, fysiskt våld, etc.
- Hur länge har våldet pågått? Har det ökat i omfattning och/eller svårighetsgrad?
- Har våldet förändrats över tid? Särskilt viktigt att se över den allra senaste tiden.
- Finns det framgångsrika strategier som har fungerat tidigare?
- När blev den våldsutsatta senast utsatt?
- Förekommer det andra hot från personer som våldsutövaren känner, ex släkten?
- Finns det andra personer som den våldsutsatta bör akta sig för?
- Vet våldsutövaren om att kontakt med socialtjänsten förekommer?
- Var befinner sig våldsutövaren nu?
- Finns det barn? Var befinner de sig?
- Vad har barnen hört och sett av våldet?
- Har barnen blivit utsatta för eget direkt våld av våldsutövaren?
- Hur konkreta har hoten varit? hotat att döda den våldsutsatta, barnen eller sig själv?
- Innehar våldsutövaren vapen?
- Vilken bedömning gör den våldsutsatta själv av hur riskfylld situation är?
- Vad tror den våldsutsatta att våldsutövaren är kapabel till rent praktiskt och konkret?
- Har den våldsutsatta tankar på att ta sitt liv? (Att ha varit utsatt för våld innebär en förhöjd risk för självmord)

- Hur ser boendesituationen ut? Gemensamt? Nycklar? Risk för kopior?
- Kan den våldsutsatta hämta saker i den gemensamma bostaden? Hur ska den våldsutsatta skyddas då?
- Hur kontaktas våldsutövaren? Spårad?
- Finns det något praktiskt som måste lösas mer akut eller snarast? Ex. hämta, lämna något eller meddela någon.
- Finns det husdjur att ta hänsyn till?
- Polisanmälan?

Fortsättning, upprättande av riskbedömning

Förutom socialtjänstens utredning av den enskildas behov av skydd och stöd kan även polisen bedöma risken. Det är bra om den våldsutsatta ger samtycke för socialtjänsten att kommunicera med polisen för att komplettera underlaget och underlätta samverkan. Polisens bedömning kan vara en betydande och kompletterande del när socialtjänsten ska göra sin helhetsbedömning. Rådfråga gärna polisens säkerhetsgrupp som är specialiserad på risk och säkerhetsfrågor kring våld i nära relation och hedersrelaterat våld. Använd med fördel kollegor med erfarenhet och kunskap, undvik att göra riskbedömning helt själv.

Se mer under 8. *Samarbete med externa aktörer* samt rutin "*risk och farlighetsbedömning*".

10.5 Våldsutövaren

När det gäller socialnämndens ansvar för våldsutövare finns en bestämmelse i 5 kap. 11 a § Socialtjänstlagen. Lagstiftningen innebär ett krav på att socialnämnden ska verka för personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. Bestämmelsen klargör även att barn som upplevt våld eller andra övergrepp av eller mot andra övergrepp av eller mot närstående är brottsoffer.

I allt arbete med våldsutövare ska säkerheten för de som är våldsutsatta och deras närstående beaktas särskilt. Den 9 juni 2021 fattade riksdagen beslut om en ändring i socialtjänstlagen som innebär att socialnämnden ska verka för att den som utsätter, eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende. I praktiken innebär det att när en orosanmälan inkommer på att barn eller vuxen är utsatt för våld ska det även ske en aktualisering på våldsutövaren om det är möjligt. Vid kontakt med våldsutövaren ska stöd och hjälp från socialtjänsten erbjudas på samma sätt som den våldsutsatta blir erbjuden stöd och hjälp.

10.6 Tolk

Om en person som är utsatt för våld i nära relation eller är våldsutövare och har behov av hjälpande språkkommunicering ska socialtjänsten anlita tolk enl. 8 § Förvaltningslagen (FL).

Det är viktigt att anlita en tolk som är helt neutral i förhållande till de inblandade. Vid behov av tolk är det viktigt att inte använda anhöriga, barn, vänner eller våldsutövaren.

En förutsättning är att den som är utsatt för våld litar på tolken. Tolkens könsidentitet kan ha betydelse och den utsatte bör därför tillfrågas om denne föredrar en kvinnlig eller manlig tolk. Om det inte framgår några önskemål är det bäst att använda en tolk som har samma kön som klienten själv.

11 Samverkan och ansvarsfördelning

När den våldsutsatta har kontakt med flera olika enheter på socialförvaltningen är det av extra stor betydelse att samverkan mellan enheterna fungerar och att arbetet genomsyras av helhetssyn. Samarbete ska ske mellan alla berörda där individ och familjeomsorgens *aktörsmöten* är att rekommendera.

11.1 Våldsteamet

”Våldsteamet” är ett team med sammansättning av flertal olika medarbetare från individ och familjeomsorgens olika enheter, både handläggare och utförare. Handläggare och utförare arbetar alltid tillsammans i ärenden. Hjälpinsatser till den som är våldsutsatt, våldsutövare eller anhöriga ska kunna påbörjas snabbt och flexibelt där samlad kompetens finns i samarbete med varandra.

Våldsteamet arbetar med ärenden på vuxna klienter där det förekommer våld i nära relation, hedersrelaterat våld, prostitution och människohandel. Våldsteamet ska kunna möta klienter inom utredning, bemötande, riskbedömning och behandling. Som enbart behandlare i våldsteamet kan du vara med och jobba i olika våldsärenden utan att det finns ett beslut på insats. Som behandlare i våldsteamet kan du även få ett formellt uppdrag och jobba behandlare med klienten. I första hand strävar teamet efter att det ska vara samma handläggare som fortsätter att stödja och hjälpa under hela utrednings/behandlingstiden. Klienten ska inte behöva uppleva någon tydlig gräns mellan utredning och insats. Hjälparbete påbörjas redan under utredningstiden vilket är viktigt. Den som har ansökt om hjälp ska inte behöva byta kontakt och påbörja en ny relation med olika medarbetare från socialtjänsten. Behovet av stöd och hjälp samt den ansökandes motivation till att ta emot hjälp är vanligast bäst från början. Ska hjälpinsatsen väntas med innan utredningen är klar finns det risk att den våldsutsatta tar tillbaka sin ansökan och upplever stödet från socialtjänsten obetydligt och krångligt. När en handläggare har hela kontakten själv med klienten avslutas själva utredningen med insats fattas i form av *”fortsatt stöd av socialsekreterare”*.

Handläggarna i våldsteamet ska även följa upp besluten om bistånd, se vidare under *7.6 Avslut av insats*.

Handläggarna från våldsteamet hanterar det initiala och akuta behovet av ekonomiskt bistånd. Vid fortsatt behov av ekonomiskt stöd handläggs detta av ekonomihandläggare.

11.2 Intern samverkan

Genom att vara ett ärende hos våldsteamet minskar antal kontakter och den våldsutsatta behöver inte byta handläggare lika mycket då mottagning, utredning och utförare oftast ligger under en och samma handläggare.

Dock kan den våldsutsatta ha kontakt med andra enheter, ex missbruk, ekonomi eller barn och unga. Samverkan och dialog ska ske på alla de områden inom Socialförvaltningen där den våldsutsatta har behov av stöd. Detta eftersom det är viktigt att upprättade kontakter inom socialtjänsten inte bryts med anledning av att våld har uppmärksammats och att ärendet kanske fortsätter vara aktuellt på den ursprungliga enheten.

Gemensamma rutiner för våldsärenden finns upprättade och ska följas. I de ärenden där även barn är aktuella ansvar barnhandläggare för barnen och i ärenden där det finns missbruk ansvarar vuxenhandläggare. "Aktörsmöten" är ett bra forum för samverkan och gemensam planering av våldsärendens om även har kontakt med andra enheter inom Individ och familjeomsorgen.

11.3 Hantering av skyddade personuppgifter

Det är viktigt att det finns en beredskap hos kommunen att möta våldsutsatta och deras barn som lever med skyddade personuppgifter samt att det finns ett säkerhetstänkande i hanteringen så att sekretessbelagda uppgifter inte kommer ut. Hos Individ och familjeomsorgen är det i första hand våldsteamet som är behjälplig för klienter gällande skyddade personuppgifter.

Det är Skatteverket som har hand om ansökningar om personskydd och har beslutsrätt om vem som blir beviljad och vem som får avslag. Det är viktigt att tydliggöra för klienten att det är Skatteverkets område och hänvisa frågor kring personskydd till rätt myndighet men våldsteamet kan vara behjälplig.

Det finns tre typer av skyddade personuppgifter, eller skyddad identitet som det också kallas:

- **skyddad folkbokföring**, som har ersatt kvarskrivning
- **sekretessmarkering**

- **fingerade personuppgifter**, som innebär att du får nytt namn och personnummer, (extremt ovanligt)

Se rutin "*när socialtjänsten jobbar med skyddade personuppgifter*" för mer information.

Epost

- Den enskilde ska upplysas om riskerna att kommunicera via e-post. Kommunikation via epost, när det gäller skyddade personuppgifter, ska inte användas vare sig inom eller mellan myndigheter.

Brev

- För att skicka brev till någon som har kvarskrivning, se nedan under rubrik "*Rutin för hantering av post till personer med skyddade personuppgifter*".

Telefonkontakt

- Det kan i vissa fall vara nödvändigt att ha någon form av kod vid telefonkontakt. Denna måste då överenskommas vid ett muntligt möte med den våldsutsatta. Koden kan användas då det exempelvis är fara eller när det inte finns möjlighet att prata.
- Att alltid motringa i kontakter är viktigt i relationsvåldsärenden samt att även begränsa antalet personer inom socialtjänsten som känner till de uppgifter som är skyddade är betydande.

Utlämnande av uppgifter till annan myndighet

- Sekretess innebär inte att det är ett absolut hinder att lämna ut en uppgift utan det innebär att en **prövning** ska ske innan en uppgift lämnas ut. Utöver allmänna regler om sekretess framgår Socialtjänsten speciella regler av 26 kap Offentlighets- och sekretesslag (OSL).
- Det finns ett flertal situationer där uppgifter, trots sekretess, kan lämnas ut. Exempelvis socialtjänsten till polismyndighet, åklagarmyndighet eller någon annan myndighet som har till uppgift att ingripa mot brott kan lämna ut uppgifter med stöd av 10:23 OSL. Det gäller bland annat vid;
 - Misstanke om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år.
 - Försök till brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år.

Socialtjänsten kan däremot aldrig lämna ut uppgifter enligt 26 kap 1–6 §§ OSL med stöd av generalklausulen, 10:27 OSL.

12 Insatser

12.1 Råd och stöd

Socialtjänsten har ansvar för att ge rådgivning utifrån våld. Med våld menas *våld i nära relation, hedersrelaterat våld, prostitution* och *människohandel*. Som våldsutsatt och våldsutövare går det få råd och stöd på tre olika sätt:

- Ansöka om hjälp, klienten blir ett våldsärende och får råd och stöd, (hjälpinsatser).
- Ringa mottagningen för våld och få tillfälligt råd och stöd.
- Få tre generella samtal med råd och stöd.

Även anhöriga kan bli ett våldsärende när det krävs hjälp i större omfattning, men det är vanligast att anhöriga får tillfälliga råd genom mottagningen.

12.2 Allmänt om bostad

Det finns ingen laglig skyldighet att socialnämnden ska tillgodose en bostad på grund av att en våldsutsatt är i behov av bostad. Det är alltid en bedömning som avgör huruvida behov, hotbild och riskbedömning ser ut i kombination med klientens egna förutsättningar.

Ett alternativ kan vara att den våldsutsatta kan ansöka om kvarsittningsrätt på parets gemensamma lägenhet hos tingsrätten. Beslutet om kvarsittningsrätt gäller från och med tingsrättens beslut till dess att bodelningen är klar. Kvarsittningsrätt bedöms utifrån den part som har störst behov av lägenheten, t.ex. den parten som har vårdnaden om barnen eller den som har mest umgänge och därmed behöver bo större. Om denna möjlighet inte finns, t.ex. för att den våldsutsatta inte vill eller vågar bo kvar i lägenheten finns det ingen självklar lösning på var personen ska ta vägen.

Vad den våldsutsatta själv kan göra för att söka boende är att ställa sig i bostadskö, kontakta privata hyresvärdar och undersöka möjligheterna att få hyra genom andrahandsmarknaden. Den handläggare eller utförare från våldsteamet som den våldsutsatta har kontakt med kan vara behjälplig i kontakter samt ge råd och motivation att försöka lösa boendesituationen på egen hand.

Möjligheten att få hjälp av det egna sociala nätverket, såsom släkt och vänner undersöks. I de fall där en våldsutsatt person inte har möjligheter att hitta boende på egen hand och där utredning visar på *stora behov av skydd* kan socialförvaltningen eventuellt bevilja insats i form av tillfälligt boende. Denna insats föranleds alltid av en utredning och bedömning. Se separat rutin "*placering på skyddat boende*" och "*riskbedömning*". Behov av eventuell placering, socialt boende eller ekonomiskt bistånd till boende baseras alltid på resultatet av riskbedömningen samt klientens egna förutsättningar.

12.2.1 Stöd angående boende

Vårdsteamet kan ge råd och stöd i problem gällande boende. Det är viktigt att den våldsutsatta får information om att det åligger ett eget ansvar för att försöka lösa boendsituationen så det inte uppstår besvikelse och orealistiska förväntningar på vad socialnämnden kan bistå med.

12.2.2 Tillfälligt boende

I det fall den våldsutsatta är i behov av att komma bort från våldsutövaren och inte har några möjligheter att ordna temporärt boende på egen hand kan tillfälligt boende beviljas. En individuell bedömning gällande personens behov utgörs alltid. Förutom placering på skyddat boende kan en annan boendelösning bli aktuellt. Se separat rutin "*placering av våldsärende*" och "*riskbedömning*". Ett boende eller placering kan inte beviljas enbart på grund av utsatthet för våld eller avsaknad av bostad utan i samspel med individuella förutsättningar i kombination med riskbedömningen.

12.2.3 Placering på skyddat boende

Placering på skyddat boende görs efter bedömning av handläggare från vårdsteamet. I dessa fall bedöms det finnas en risk och fara för den våldsutsattas hälsa och liv.

Placering på skyddat boende är en tillfällig lösning under tiden den våldsutsatta befinner sig i en akut situation och risken för att utsättas för våld av våldsutövaren är överhängande. Se separat rutin "*risk och farlighetsbedömning*"

När behovet av placering på skyddat boende upphör med anledning av att hot och risk om våld inte längre finns ska placeringen avslutas. Exempel på detta kan vara då våldsutövaren avtjänar ett fängelsestraff eller har flyttat till annan ort och inte längre söker kontakt med den våldsutsatta. Även om skyddat boende inte är någon långsiktig lösning kan det ibland vara en del av en mer långsiktig insats med stöd- och behandlingsinsatser. En planering bör alltid upprättas för att stödja personen till en på sikt fungerande boendsituation.

Vid val av skyddat boende är det av högsta vikt att välja rätt boende och använda individ och familjeomsorgens rutiner. Ansvarig handläggare för placeringen måste följa de anvisningar som finns. Se separat rutin "*placering av våldsärende*".

12.3 Ekonomiskt bistånd

Det är viktigt att säkerställa att den som är utsatt för våld har sitt behov tillgodosett gällande mat, hygien och det nödvändigaste för att klara den

första tiden efter uppbrott. Forskning har visat att ekonomi och våld har ofta starka samband.

Om behov av ekonomiskt bistånd framkommer efter den inledande tiden lämnas ärende till ekonomihandläggare för utredning. Särskild hänsyn tas till de merkostnader som den våldsutsatta kan ha på grund av våldet. Vid bedömning av rätten till bistånd i form av skyddat boende, får den våldsutsattas ekonomi inte avgöra om behövliga biståndsinsatser ska beviljas eller ej.

Har den våldsutsatta egna tillgångar och inkomster ska den våldsutsatta själv stå för sin egen försörjning. Ibland kan den våldsutsatta behöva hjälp med flyttning av sitt bohag till ny bostad. Om det inte finns egna förutsättningar för den våldsutsatta att betala flyttkostnader går det att ansöka om flytthjälp, vilket kan ske i både våldsärendet och i ett ekonomiärende. Om flyttkostnaden beviljas kan kostnaden maximalt uppgå till 25 % av prisbasbeloppet.

Se rutin *"bevilja bistånd i våldsärende"*

12.4 Principer för handläggning

Enligt 5 kap. 11 § SoL ska socialtjänsten *särskilt beakta* att personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av någon närstående, kan vara i behov av stöd och hjälp för att lättare kunna förändra sin livssituation. Att *särskilt beakta* kan visa sig i arbetet till den våldsutsatta på olika sätt, exempelvis att ha större överseende till uteblivna besökstider och avsätta längre tid för samtal. Att bygga relationer som vanligtvis är mer tidskrävande än vad myndigheter brukar jobba med är också en del av att särskilt beakta.

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på individens egna resurser. Handläggning och beslut ska präglas av respekt för den enskilde. Det en enskild handläggare inte kan besvara eller utföra på egen hand bedöms gemensamt inom våldsteamet. En helhetsbedömning av den sökandes behov och förmåga ska alltid göras.

Utöver individ och familjeomsorgens egna rutiner och riktlinjer kan vägledning inhämtas från Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, Socialstyrelsens handböcker *"Våld – Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer"* och *"handläggning och dokumentation inom socialtjänsten"*.

Våldsteamet har även egna bra material att jobba med, både enskilt i sin yrkesprofession samt vissa material kan användas tillsammans med klienten. Allt digitalt material finns samlat i datasystemet samt att visst fysiskt material finns och kan efterfrågas hos våldsteamet.

12.5 Återvända till våldsutövaren

Det är inte ovanligt att den våldsutsatta återvänder till våldsutövaren flera gånger innan hen bestämmer sig för att permanent lämna förhållandet. Det är viktigt att inte underskatta riskerna för den våldsutsatta sådana gånger. Om våldsutövaren kritiseras kan även den våldsutsatta känna sig kritiserad då hen valt att leva med våldsutövaren. Om den våldsutsatta återvänder till våldsutövaren i ett pågående ärende ska en säkerhetsplan göras, som beaktar både den vuxne och det eventuella barnets situation.

Exempel på bra frågor som en säkerhetsplan kan innehålla:

1. Vad har tidigare fungerat för att avvärja krissituationer?
2. Hur ser personens nätverk ut och hur kan det stödja och hjälpa?
3. Vart ska personen ta vägen om akut situation uppstår/måste fly?
4. Packa en väska med extra kläder, viktiga papper (pass, id-handlingar, betyg, m.m.), en extranyckel till bilen, en hemlig mobiltelefon och hemnyckel. Väskan kan förvaras på jobbet eller exempelvis hos en vän. Väskan ska finnas tillgänglig om personen behöver fly.
5. Ha extrapengar undanstoppade någonstans där våldsutövaren inte kommer åt.
6. Gör en anmälan till barn- och unga om det finns minderåriga som berörs av återföreningen.
7. Om det går, boka en tid med den våldsutsatta och delge alla viktiga telefonnummer där det är möjligt att få hjälp om en krissituation skulle uppstå. Det finns ett särskilt litet inplastat kort som visar vilka steg som är bra att ta i akuta situationer. Kortet går att få från våldsteamet. Om det anses lämpligt att ge ut till den våldsutsatta utan att det riskerar ytterligare våld är det bra att ge ut kort och kontaktuppgifter. Om det bedöms olämpligt visas bara informationen, samtal sker kring informationen som går att ta och uppmuntran sker till den våldsutsatta att försöka komma ihåg vilka viktiga steg i agerandet som rekommenderas.

12.6 Avsluta ett våldsärende

När ett våldsärende avslutas bör socialförvaltningen följa upp hur den enskilde har uppfattat bemötande, den hjälp som denne erhållit samt hur insatser och annat stöd har fungerat. Det är viktigt för att se om den enskildes stöd och hjälp haft avsedd effekt. Finns det en strukturerad uppföljningsmetod är det att föredra, exempelvis SU-reg.

12.7 Brottsoffer

I socialtjänstlagens femte kapitel finns särskilda bestämmelser för vissa grupper, bland annat brottsoffer. Den så kallade brottsofferparagrafen, 5 kap. 11 § SoL, trädde i kraft den 1 januari 2001. Socialnämnden har enligt bestämmelsens första stycke ett ansvar att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Både som brottsoffer och anhörig har du rätt att få stöd och hjälp hos socialtjänsten.

13 Samarbete med externa aktörer

13.1 Polis och rättsligt stöd

Våldsteamet bör motivera den som är våldsutsatt till att göra polisanmälan samt vid behov följa med till polisen som stöd. Utöver det stöd våldsteamet har att ge finns det även andra aktörer som kan ge bra med hjälp. Polisens säkerhetsgrupp har spetskompetens på att bedöma risker och kan vara till hjälp.

Polisens säkerhetsgrupp är den verksamhet inom polisen som samordnar polisens arbete med brottsoffer, till exempel stöd och hjälp för den våldsutsatta. Säkerhetsgruppen har även hand om vissa skyddsåtgärder. Det kan till exempel handla om kontaktförbud och larpaket. Polis kan även vara behjälplig med handräckning, t.ex. om det behöver hämtas tillhörigheter i den våldsutsattas hem.

Om polisanmälan som den våldsutsatta lämnat leder till åtal ges erbjudande om ett målsägarbiträde som har god kompetens och kan hjälpa den våldsutsatta med många av de frågor som kan uppstå. Målsägarbiträdet kan även hjälpa till kontakt och samverkan med olika samhällsaktörer/myndigheter.

13.2 Skatteverket

När det gäller en allvarlig hotbild är Skatteverket ofta en betydelsefull myndighet för våldsutsatta. Det är viktigt att fastställa vilket skydd som behövs, t.ex. om den våldsutsatta har behov av skyddade personuppgifter. Bedömningen *om* och *vad* den våldsutsatta behöver utförs av Skatteverket. Handläggare från våldsteamet kan vara behjälpliga vid ansökan genom att skriva intyg för att styrka behovet av skyddade personuppgifter och att hjälpa den våldsutsatta att fylla i ansökan.

Om Skatteverket fattar beslut om sekretessmarkering är det av stor betydelse att adressändring till den aktuella adressen görs först *efter* att beslut om sekretessmarkering fattats. Post till personer med skyddade personuppgifter kan förmedlas enligt särskild postgång via Skatteverket se 7.3 *Hantering av skyddade personuppgifter*.

13.3 Sjukvård

Det är viktigt att klargöra vilka behov som finns i det akuta skedet, samtidigt som personen behöver få information om tillgängligt stöd på längre sikt. Finns behov av akut sjukvård och dokumentation av skador ska detta prioriteras. Sjukvårdsjournaler kan bli en betydande del i ett åtal. Om den våldsutsatta fortfarande lever med våldsutövaren är det viktigt att informera om att det är bra om alla skador som uppkommer dokumenteras. Att både fotografera och skriva dagbok är ett bra sätt markera och komma ihåg vilka skador som våldet har orsakat.

13.4 Kronofogdemyndigheten

Det kan vara uppskattat för den våldsutsatta att få hjälp med att ta sig hem till den tidigare bostaden för att hämta personliga tillhörigheter. En ansökan om handräckning hos Kronofogdemyndigheten kan övervägas om det bedöms som utsiktslöst för den våldsutsatta att få ut sina ägodelar ur bostaden. Möjligheterna till handräckning är baserat på vem som äger bostaden eller ur hyreskontraktet är utformat. Om bodelning inte är gjord kan det emellertid uppstå problem om det inte är klarlagt vilka saker som tillhör den våldsutsatta, vilket löses genom en civilrättslig process. Mer information om handräckning finns på Kronofogdemyndighetens hemsida.

13.5 Samhället och frivilligorganisationer

För våld i nära relation erbjuder samhället och frivilligorganisationer olika insatser, stöd, hjälp och rådgivning för den våldsutsatta, våldsutövaren och barnen i den drabbade familjen samt närstående. Både myndigheter och frivilligorganisationer kan bidra med råd, stöd och skydd; exempelvis kvinnofridslinjen, kvinnojourer, och brottsofferjourer. De olika formerna av stöd kan vara aktuella vid varierande tillfällen och utifrån olika situationer.

Det är viktigt för socialtjänsten att tänka på att det ofta är jobbigt för klienten om den har många pågående kontakter samtidigt vilket är vanligt. Om den våldsutsatta ska bearbeta tidigare trauman och våldsupplevelser är det en förutsättning att det inte pågår så många kontakter och processer utan att det mesta är uppkälat.

En utförlig lista över användbara kontakter finns i bilaga 2

Bilaga 1

Fakta om våld i nära relationer

Normaliseringsprocessen och våldets olika former

Ofta finns betydande faktorer såsom makt och kontroll samt normalisering representerade i de relationer där våld förekommer. Det är dock viktigt att tänka på att det inte alltid behöver följa en vanlig våldsutveckling. Normalisering är inte alltid aktuellt. Den klassiska våldspyramiden som är vanlig hos yrkesprofessioner gäller inte för alla klienter och kan upplevas kränkande.

I en relation som präglas av våld är det vanligt att den våldsutsatta lever i situationer där hopp och förtvivlan blandas. Situationen kan även vara mycket mer komplex än vad utomstående kan förstå. Ibland handlar det inte bara om hot eller rädsla som gör den våldsutsatta lever med våld i nära relation utan det kan bero på helt andra faktorer.

Även om många våldsutövare upplever att de är utan kontroll eller är styrda av känslostormar när de utövar våld är deras beteende inte oavsiktligt. Normaliseringsprocessen beskriver hur båda parterna rättfärdigar och normaliserar våldet. Ju längre tid våldet pågår desto starkare blir normaliseringen. Den våldsutsatta internaliserar våldsutövarens förklaringar till våldet och tar därmed ofta på sig skuld. Relationen lever vidare genom att goda stunder ges samt att det kan vara andra vinnningar som är svår för andra att förstå. Våld i nära relation kan ge sig uttryck i olika former, nedanstående är de vanligast förekommande och flera kan förekomma samtidigt.

Fysiskt våld. Det fysiska våldet behöver inte ge synliga märken för att betraktas som våld. Vanliga våldshandlingar är hårda knuffar, hålla fast hårt, nypa, bryta i armar och fingrar. Fysiskt våld kan variera från lättare skador till grov misshandel. Det är viktigt att tänka på att fysiskt våld inte behöver vara direkta *slag* utan kan vara annan fysisk smärta eller kroppslig begränsning.

Psykiskt våld: Kan t.ex. utgöras av verbala hot och kränkningar, hot om fysiskt våld på egen eller annan person, eller tvång, trakasserier, glåpord, kontroll, förödmjukande beteende, isolering och förlöjligande. Nedlåtande och kränkande tilltal är det vanligaste psykiska våldet. Det kan handla om hot om att ta barnen, att skada ett husdjur som den våldsutsatta håller kärt, att se till att personen inte får sova eller att få den våldsutsatta att skämmas, etc.

Sexuellt våld: Handlar exempelvis om att känna sig eller vara tvingad att utföra sexuella handlingar utan någon egen lust, att inte våga neka och att utföra sexuella handlingar som inte känns ok. Innefattar sexuella trakasserier, våldtäkt, fysiskt våld riktat mot könsorganen, tvinga någon att

utföra eller bevittna sexuella handlingar. Könsstympning hör till grovt sexuellt våld.

Digitalt våld: Handlar exempelvis om hotfulla och kränkande sms, bilder/filmer som skickas eller läggs ut offentligt. Det kan vara kränkande texter eller utelämnande information som sker via sociala medier. Digitalt våld kan även innebära kontroll hur någon förflyttar sig via GPS och "smygfilma".

Socialt våld: Handlar exempelvis om att förhindra social samvaro, vänskap och relationer med andra människor. Begränsa yttre kontakter och att medvetet skapa situationer för att isolera. Social kontroll. Även låsa in, försvåra förflyttningar och frihet för den våldsutsatta.

Materiellt våld: Kan handla om att våldsutövaren avsiktligt slår sönder eller förstör inredning, möbler, dagböcker, brev, etc. Det materiella våldet fungerar ofta som skrämselför teknik. Ofta är det saker som kan underlätta flykt som förstörs eller göms undan, ex bilnycklar, cykel, telefon. Materiellt våld har även ofta med svartsjuka att göra, saker som förknippas till någon speciell person.

Ekonomiskt våld: Det kan leda till att den våldsutsatta förmås skriva under papper som får negativa konsekvenser, lån och avbetalningar som står i den våldsutsattas namn missköts avsiktligt av våldsutövaren. Det kan handla om kontroll av en persons inkomster, utgifter och tillgångar eller att hindra en person från eget arbete och boende. Ekonomiskt våld kan göra den utsatta personen beroende av utövaren. Ekonomiskt våld kan även innebära att våldsutövaren lever på den våldsutsatta och blir försörjd utan att bidra till ekonomin.

Latent våld: Är den rädsla och känsla som oftast finns och den anpassning som görs för att undvika våld. Kan vara påminnelser om tidigare våldshändelser, både verbala och fysiska uttryck som en person använder för att påminna om en tidigare våldshandling. En signal om att en ny våldshandling ligger nära. Det kan räcka med att påminna om något som hände vid ett speciellt tillfälle (ex. "Kommer du ihåg hur det blev förra gången..."). Latent våld kan orsaka ångest, oro och otrygghet eftersom den våldsutsatta vet vad förövaren är kapabel till.

Hedersrelaterat våld och förtryck: Här finns det ofta flera förövare som kontrollerar och utsätter en person för våld och förtryck. Starka traditioner och förväntningar kan finnas inom denna typ av våldsproblematik. Det handlar om normer, värderingar och kulturellt arv i kollektiv anda. För den som är våldsutsatt kan det vara oerhört svårt att bryta upp från en eller flera våldsutövare eftersom det kan innebära att ett kollektiv av släkt, familj och vänner vänder sig mot den våldsutsatta. I dessa sammanhang kan det finnas många personer som försöker få den våldsutsatta, att återvända till

våldsutövaren och påtryckningarna kan vara överhängande. Både flickor och kvinnor, pojkar och män utsätts för hedersrelaterat våld och förövarna kan vara både kvinnor och män. Homo- och bisexuella personer samt transpersoner kan vara särskilt utsatta.

Försummelse och funktionshinderrelaterat våld: Två våldsbenämningar som liknar varandra. Personer som är beroende av andra för vård och omsorg i vardagen kan utsättas för vanvård eller försummelse. Det kan exempelvis vara undanhållande av medicin, inte få regelbunden mat, dålig mat eller "råkas" vrida på iskallt eller kokhett vatten vid hjälp med duschning. Försummelse och funktionshinderrelaterat våld är handlingar som direkt riktar sig mot själva funktionsnedsättningen hos den våldsutsatta och försvårar för den som redan har en utsatt situation. Det kan till exempel vara att flytta undan rollatorn så den inte går att nå eller ta ut batterierna ur hörapparaten.

Samtal med våldsutsatta och våldsutövare

Våga se

Många gånger är det svårt att ana att en person är utsatt för våld och det är därför viktigt att våga se och våga fråga.

Följande signaler är viktigt att vara uppmärksam på:

- Möten ställs upprepade gånger in och personen har svårt att komma hemifrån.
- Personen avböjer stöd som innebär insyn i hemmet eller vardagen.
- Pengar tar slut snabbt.
- Våldsutövaren är ofta med vid möten och tar ofta stor plats.
- Nedstämdhet - Depression.
- Sjukskrivning, olika symtom, ofta med diffus yttring.
- Märkliga förklaringar till olika situationer som inte känns sanna.
- Tackar ofta nej till inbjudningar, fester, tillställningar med vänner/kollegor.
- Ökad alkohol-, drog- eller läkemedelsanvändning.

Ytterligare signaler som är viktiga att uppmärksamma vid exempelvis hembesök hos personer:

- Sönderslagna tillhörigheter och möbler.
- Hål i dörrar och väggar.
- Fysiska märken, såsom blåmärken, svullnader, rivmärken.
- Verbala eller fysiska reaktioner vid exempelvis beröring, synintryck och ljud.
- Svårt att få till ensam tid med personen, våldsutövaren vill alltid vara med.

Våga fråga

Av flera anledningar kan det kännas svårt att fråga om våld. Det kan exempelvis finnas en rädsla för att kränka personen vid frågor om våldsutsatthet eller våldsbeteende. Det kan även vara svårt att hantera situationen om det är oklart hur informationen kommer att tas emot och bemötas. Se separat rutin "*Att ställa frågan om våld*"

Nedanstående kan vara vägledande för yrkesverksamma:

- **Våga fråga och lyssna:** I de fall som den våldsutsatta inte själv berättar, men där du misstänker att hen utsätts för våld eller har ett våldsbeteende är det viktigt att våga fråga. Gå varligt fram, avsätt tid för att lyssna och var beredd på att höra vad hen har att säga. Tänk på att det kan vara första gången den enskilde berättar om sin livssituation.
- **Stöd:** Låt den våldsutsatta berätta utan att bli avbruten. Lyssna. Personen kan bära på känslor av skam och skuld. Den våldsutsatta kan ha varit utsatt i flera år av systematisk misshandel. Våldet har inte bara fysiska effekter utan även långtgående psykiska konsekvenser. *Se normalisering under Bilaga 1.*

När den våldsutsatta berättar är det viktigt att bekräfta berättelsen och inte ifrågasätta, en bra riktlinje är att försöka att inte säga så mycket själv, mest lyssna in till en början, låta det ta tid. Det är viktigt att den våldsutsatta förstår att hen inte är ensam. Om den enskilde berättar om sitt våldsbeteende är det viktigt att inte vara dömande under samtalets gång. Nicka, lyssna och bekräfta brukar vara framgångsrikt bemötande i början.

- **Uppmuntra till samtal:** På grund av känslor av skuld och skam berättar den enskilde till en början oftast bara en liten del av sanningen. Visa inte bestörtning över personens berättelse utan var empatisk och uppmuntra personen att berätta vidare. Tänk på att personen du möter befinner sig

ofta i kris vilket kan påverka deras framförande eller berättelsen i sig. Uppmuntra till vidare kontakt och fortsatt samtal. Om den våldsutsatta inte vill ha mer kontakt så uppmuntra gärna till att de är välkomna att höra av sig senare ifall de känner att de vill.

- **Barnens situation:** Ta reda på om det finns barn i familjen och var de befinner sig. Försök också att ta reda på om barnen hört eller sett övergreppen mot den våldsutsatta och/eller om barnet själv blivit utsatt. Tänk på att informera om din anmälningsplikt. I situationer där det finns oro för barnen ska orosanmälan göras till "*barn och unga*"

- **Sekretessinformation till den enskilde:** Gör klart för den våldsutsatta att det som berättas inte kommer att delges till våldsutövarens kännedom. Det är av vikt att den enskilde informeras om sekretessen för att denne ska våga tala om våldet. Om du måste prata med någon ska den våldsutsatta först tillfrågas. Det kan vara farligt för den våldsutsatta om våldsutövaren får vetskap om kontakten med socialtjänsten. Det är även viktigt att våldsutövaren får information om att arbetet sker under sekretess och att tystnadsplikt föreligger, tänk på att informera om din anmälningsplikt när det avser barn.

Bilaga 2

Exempel på kontakter för den som är våldsutsatt:

- Polismyndigheten – tel. 114 14. OBS! AKUT SITUATION: 112
- Socialtjänstens egen mottagning för våldsteamet 076-115 36 23
- Kvinnojouren i Kalix 0923-13271 eller 076-807 67 30
- Brottsofferjouren (BOJ) – tel.: 0200-21 20 19
- Kvinnofridslinjen – tel.: 020-50 50 50 hemsida: www.kvinnofridslinjen.se
- Mansjouren – tel.: 08-30 30 20 hemsida: www.mansjouren.se
- NCK Stödlinjen för män 020-80 80 80,
- NCK Stödlinjen för transpersoner 020-55 00 00
- Samtalskontakt via sjukvården – www.vardguiden.se
- Information om hedersvåld. www.hedersfortryck.se
- Samlingsplats med info om vård och hälsa www.1177.se
- Information om att vara utsatt för ett brott. www.jagvillveta.se
- Stödjour för hedersvåld. www.gapf.se
- TRIS. Ideell förening mot hedersvåld www.tris.se
- Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige. www.roks.se

Exempel på kontakter för våldsutövaren:

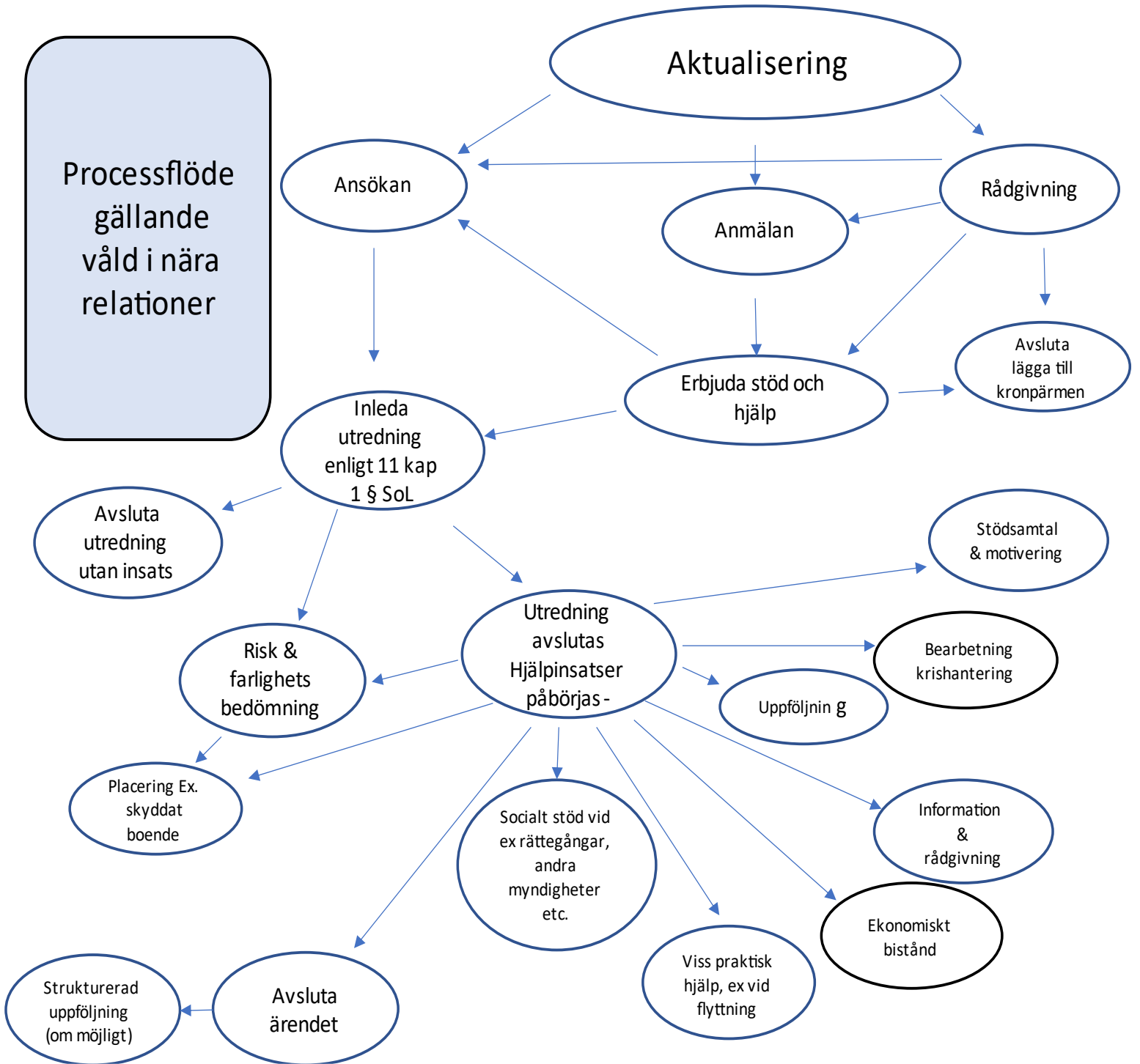
- Socialtjänstens egen mottagning för våldsteamet 076-115 36 23
- Stödlinjen för våldsutövare, "Välj att sluta" NCK 020-555 666
www.valjaattsluta.se
- Manscentrum – tel. 08-643 11 83 (11 84, 11 86 eller 11 71)

Exempel på kontakter, information och hjälpmöjligheter för yrkesverksamma:

- Socialtjänstens egen mottagning för våldsteamet 076-115 36 23
- www.operationkvinnofrid.se (Samverkan mellan olika myndigheter)
- Una Norrbotten. Kompetensteam mot våld. 0920-45 67 97.
www.samverkanmotvald.se
- Kvinnofridslinjen 020-50 50 50
- www.hedersförtryck.se
- NCK-Webbstöd för kommuners arbete mot våld
- www.webbkursomvald.se
- www.webbkursheder.se
- NMT-Nationellt metodstödteam 020-390 000 (prostitution och människohandel)
- Infogeneratoren – språkverktyg
- MUCF Webbutbildning: Rätt att veta! – Hedersrelaterat våld och förtryck
- Kunskapsguiden.se
- Psykologiguiden.se
- Brottsoffermyndigheten, (mycket bra information och material att använda)
- Jämställdhetsmyndigheten, (mycket bra information och material att använda)
- Länsstyrelsen, (mycket bra information och material att använda)

Bilaga 3

Processflöde
gällande
våld i nära
relationer

Källhänvisning

- HSLF-FS 2022:39
- Isdal, Per (2001). *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Socialstyrelsen (2023).
- Socialstyrelsen (2021). *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*. Falun: Edita Bobergs AB.
- Socialstyrelsen (2014). *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga – vägledning för att öka förutsättningarna att upptäcka våldsutsatthet*. Stockholm: Socialstyrelsen
- Socialtjänstlagen (2001:453)
- Våld – *Handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer*. Stockholm: Socialstyrelsen